

Р. Бродавко

Одесская «Просвіта» великому Кобзарю

В период революций 1905–1907 гг. в Приднепровской Украине стали возникать культурно-образовательные общественные организации «Просвіта». Их деятельность была направлена на формирование национального самосознания, популяризацию лучших образцов украинской национальной культуры, на повышение образовательного уровня разных слоев населения. В 1905 г. появились Одесская, Екатеринославская и Каменец-Подольская «Просвіти», в 1906-м такие же организации были созданы в Киеве, Николаеве и Чернигове. В деятельности «Просвіт» принимали активное участие выдающиеся украинские писатели, музыканты, ученые, общественные деятели. Среди них — Б. Гринченко, Леся Украинка, Е. Чикаленко, О. Потоцкий, М. Лысенко, Л. Старицкая-Черняховская, Панас Рудченко (Панас Мирный), Д. Яворницкий, Д. Дорошенко, М. Комаров... Деятели одесской «Просвіти» занимались активной лекционной и артистической деятельностью, организовали свою читальню, куда поступала пресса из Галиции и даже Америки, имели свою библиотеку, содержащую около 2 тыс. томов, издавали газету, открыли украинскую школу и стремились развернуть издательскую деятельность. Воспользовавшись временным цензурным послаблением со стороны царского самодержавия, просвитяне в 1906 г. провели ряд творческих акций, посвященных 45-летию со дня кончины Т. Г. Шевченко. Одна из крупных, состоявшихся в Одессе, — «Літературно-вокально-музичний український вечір імені Т. Г. Шевченка», который прошел 26 февраля 1906 г. в Городской народной аудитории, расположенной на углу улиц Старопортофранковской и Новорыбной (ныне здание кинотеатра «Родина»). Афиша сохраняется в фондах Одесского историко-краеведческого музея.

Программу вечера составили стихи Шевченко и музыкальные произведения на слова Шев-

ченко, а также произведения С. С. Гулака-Артемовского, М. Л. Кропивницкого, Н. В. Лысенко. С речью «Значение Шевченко для Украины» выступил Д. Д. Сигаревич.

Дмитрий Дмитриевич Сигаревич (1868–1914) — видный украинский педагог и общественный деятель. Окончил Новороссийский университет в Одессе. До 1907 г. работал учителем в гимназиях Одессы, был директором сиротского дома. 27 декабря 1905 г. Сигаревич вошел в правление Одесской «Просвіти».

В 1907 г. Сигаревич переехал в Александровск (ныне Запорожье), работал директором Коммерческой школы, вел отдел «Местная хроника» в журнале «На море и на суше». Он — автор статей по украинскому фольклору, в частности, о думах.

О большинстве исполнителей, принимавших участие в вечере, получить информацию пока не представляется возможным. Тем не менее, некоторыми сведениями о личности одной из них, М. Р. Кропивницкой, мы располагаем.

Мария Романовна — мать известной украинской актрисы Лидии Владимировны Мациевской, которая более полувека проработала на украинской сцене в Одессе.

Лидия Владимировна родилась в 1889 г. в селе Кашперовка Тетиевского уезда Киевской губернии. Отец ее был священником. Мать Лидии, Мария Романовна, овдовела, когда девочке исполнилось шесть лет. Она осталась с четырьмя детьми на руках и зарабатывала на жизнь пением в церковном хоре на Подоле, в Киеве. В храме ее услышал Марк Лукич Кропивницкий, выдающийся украинский актер, режиссер, драматург, театральный деятель, и пригласил в свою труппу. Вскоре Мария Романовна вышла замуж за сына Марка Лукича Константина Кропивницкого. Впоследствии Мациевская писала: «Отчим был прекрасным, культурным человеком, воспитал нас, сирот, и привил нам любовь к Родине и театру». Поскольку мать и отчим иг-

рали в труппе Кропивницького, дитство і юність Лидії Владимировни пройшли в театрі. Марка Лукича вона вважала дедом, завжди з великою любов'ю згадувала про нього. І М. Л. Кропивницький, любив свою названу внучку. Коли в дитстві вона копіювала гру відомих акторів, Марк Лукич звернув увагу на одареність Лидії і підтримував її інтерес до сцени.

В самому початку дев'ятисотих років батьки Мацієвської вийшли з складу труппи Кропивницького, оселилися в Одесі. Отчим, К. Вукович-Кропивницький керував кількома робочими драматическими групами. Такі групи в Одесі в початку ХХ століття були. З них виходили не тільки віддані театральному мистецтву глядачі, але і професіонали. Марія Романівна, продовжуючи традиції церковних хорів, іноді брала участь в благодійних концертах як солістка.

Лидія Мацієвська приїхала в наш місто, коли їй було сімнадцять років. До того часу вона встигла закінчити Київське єпархіальне училище і педагогічні курси, кілька місяців працювала в Лебединському училищі, звідки її звільнили за самовільне включення в програму вистав Чернышевського, Добролюбова і Шевченка.

В Одесі Лидія Владимировна влаштувалася на роботу в єврейську гімназію Маслової і Градської. Крім того, серед її учнів був відомий поет Семен Кирсанов. Одночасно Лидія Владимировна вступає на Вищі жіночі курси, де в той час викладали відомі професори Новоросійського університету Щепкин, Лазурский, Ланге. Жила Мацієвська на Слободці. В центр добиралася завжди пішки. Заробляла мало, але при цьому намагалася допомогти матері.

Дебютувала Л. В. Мацієвська в 1904 г. в аматорському спектаклі «Бондарівна» за п'єсою І. Тобилевича, який поставив отчим на заводі Гена (нинішній ЗОР), зіграла головну роль. Далі були: Наталка в «Наталці Полтавці»; Оксана в «Запорожці за Дунаєм»; Софія в «Безталанній»; Проня в «За двома зайцями»; Аза в «Цыганке Азе»... В 1908 г. Лидія Владимировна вступає на професійну сцену в театр «Трезвість», в якому прослужила десять років... Крім того, в роки студентства Мацієвська читала лекції в одеській «Просвіті».

Шевченківський вечір в лютому 1906 г. — одне з багатьох свідчень щирої любові і поваги одеситів до великого Кобзаря.

Литература:

1. Ярещенко О. Т. Одеська «Просвіта»: історія, сучасність. — Одеса, 1998.
2. Бродавко Р. И. Народная артистка // Дерибасовская — Ришельевская. — 2007. — № 30. — С. 239–244.